

Gyvenimo stilius

Giedrius Subačius: „Pirmą savaitgalį Čikagoje taip traukė į Lietuvą, kad užsidaręs namie pradėjau skaityti kažkurį Paukštelio romaną, bent mintimis sugražinantį mane į kitą Atlanto pusę ir bent taip subalansuojanti kultūrinio šoko efektą“

Giedrė VENCIOUS

Neįtikėtini dalykai nutinka gyvenime. Gal prieš penkerius, o gal šešerius metus visai netikėtai Pasaulio lietuvių centre sutikau žmogų, kurį buvau pažinojusi dar studijų metais. Buvo keista, kad ir jis mane prisiminė. Dar tada pagalvojau... kokia vis dėlto gera šio vyro atmintis; jis, man dar tik vos įkėlusiai vieną pirštelį į mokslo meką – Vilniaus universitetą, jau vaikščiojo išdidžiai Sarmievijaus kiemu tempdamas sunkų profesorišką odinį portfeli. Tada jis dar nebuvo profesorius, tik mokslų daktaras, bet draugiškas ir nepasipūtęs, užeidavo pas mus į kalbotyros laboratoriją ir niekada į mane, tokią snarglę, nežiūrėjo iš aukšto.

Po to likimo lemto susitikimo Pasaulio lietuvių centre mes vis kartkartėmis bendraujame spaudos ir publikacijų klausimais, o kartais pasikalbame ir apie buvusius profesorius bei akademikus, kurių jau nebėra čia, šiame gyvenime, bet tada, kai buvo, ne vienam atvėrė kelius ir ne vieną išmokė ne tik rašyti, bet ir mąstyti. Tuo laiku, kai dabartinis profesorius Giedrius Subačius, Ilinojaus universiteto Čikagoje (UIC – red. past.) Lietuvių kalbos katedros vedėjas, dar žengė pirmuosius žingsnius į tikrąjį mokslo pažinimą, Vilniaus universitetas nestokojo iškiliių asmenybių ir unikalių mokslininkų, kurie savo vidiniu entuziazmu užkrėtę į mokslą pastūmėjo ne vieną jauną ir talentingą studentą. Giedrius Subačius buvo vienas iš tokių. Akademikas Aleksas Girdenis sakydavo, kad Giedrius labai skrupulingai darbštus ir nuoseklus, kad tos savybės padeda tapti geru mokslininku, tokiu, koku jis ir tapo.

Šios silties pašnekovas – Ilinojaus universiteto Čikagoje Lietuvių kalbos katedros vadovas, profesorius Giedrius Subačius.

– *Kaip ir kas vasarą, grįžtate į Lietuvą iš Čikagos pailsėti ar todėl, kad taip įprasta?*

– Pailsėti nuo paskaitų labai gerai, bet darbai nesibaigia ir Lietuvoje. Lekiu į bibliotekas dirbti: rinkti medžiagą straipsniam, knygoms ir rašyti. Dirbu ir kavinėse, pavyzdžiui, Užupio picerijoje, Sokoladinėje, Pilies kepyklėlėje. Nusinešu kompiuterį ir sėdžiu pusdienį su latė kavos puodeliu.

– *Ar pamenate įdomiausių nutikimą, įvykusį šią vasarą?*

– Dainų šventės metu mugėje pamačiau medinius iš slyvos medžio išdrožtus šaukštukus. Apstulbau nuo jų grožio ir, negalėjęs susilaikyti, nusipirkau du, tada pasigailėjau, kad tiek mažai. Kitą dieną vėl ieškojau tų pat drožėjų, suradęs nusipirkau dar sauja. Vėliau išdalijau kolegoms Čikagoje, kaip lauktuves. Kitas, ne įdomiausias, o nykiausias nutikimas įvyko Vilniuje, kai norėjau pataisyti uošvio mašiną.

Per kelias dienas ir tik trečiame autoservise suradau žmogų, sugebantį atidaryti užsitrenkusį kapotą...

– *O gal netikėtai sutikote žmogų, kurio nematėte ilgą laiką?*

– Susitikau, tik ne gatvėje netikėtai, o susiradęs telefonu jau pernai, iš anksto ir susitaręs. Tai mano vaikystės stalo teniso treneris Romas Stankevičius, gyvenantis Kaune. Jį visada mylėjau, ir dabar buvau nematęs kokius 30 metų. Įstabus žmogus, pasišnekėjome po tiek metų – tarsi nė išsiskyrę nebuvome. Šio pabendravimo šilumą dar ir dabar prisimenu.

– *Susitikome pakalbėti tikrai ne apie vasarą, o tam, kad mūsų skaitytojai iš arčiau susipažintų su žmogumi, kuris jau 4 metus vadovauja Lietuvių kalbos katedrai Ilinojaus universitete Čikagoje, beje, vienintelei tokiai, įkurtai amerikietiškoje universitete. Papasakokite, kada ir kokiomis aplinkybėmis Jūs*

šio darbo ėmėtės?

– Katedrai vadovauju nuo 2010-ųjų, bet į ją dirbti atvažiuavau jau prieš 20 metų. Tada, atsimenu, 1993-aisiais, PLB Lituanistikos katedra žurnale „Literatūra ir menas“ skelbė, kad ieško nuolatinio darbuotojo – baltisto – Čikagoje. Na, neketinau visam gyvenimui kur nors išvažiuoti, tai skelbimą tam kartui užmiršau. Bet tuokart prieš Kalėdas paskambino kolega Saulius Žukas ir sako, ar nenorėčiau pabandyti dalyvauti konkurse? Į mano skeptišką reakciją jis paitelkė argumentus: profesorė Violeta Kelertienė ieško kandidatų ir būtų gerai, kad dalyvautų kas nors iš Lietuvos. Be to, gal ir nepavyks to konkurso laimėti, o ir laimėjus niekas nevers dirbti ten visą laiką, iš darbo bus galima išeiti kada panorėjus. Žodžiu, su profesore susipažinau, konkurse dalyvavau ir kažkaip laimėjau. 1994 metų birželio viduryje gavau laišką, kad paskaitos prasideda už dviejų mėnesių. Tada maniau, kad važiuoju gal tik keleriems metams.

– *Tai buvo nemenkas iššūkis?*

– Na... taip. Pirmą savaitgalį Čikagoje taip traukė į Lietuvą, kad užsidaręs namie pradėjau skaityti kažkurį Paukštelio romaną, bent mintimis sugražinantį mane į kitą Atlanto pusę ir bent taip subalansuojanti kultūrinio šoko efektą. Ir žolė, ir šaligatviai, ir mūro plytos vaikščiojant gatve signalizavo svetimumą. Dalį kursų reikėjo dėstyti angliškai, o prie to taip pat reikėjo priprasti, parengti naujus kursus, perprasti naują sistemą. Pavyzdžiui, pa-

„Kajui jau ketveri, jis sėkmingai lanko savo mokyklėlę, jau yra didesnis, daug daugiau visko supranta“, – sako profesorius

stebėjau, kad paironizavus kokią nesimokantį studentą per paskaitas, mano ironija nepasiekdavo rezultatų, studentai tiesiog nesuprasdavo, ką noriu jiems pasakyti. Tačiau tai jau sena praeitis...

– *Bet tuo metu dar dirbote universitete tik Vilniuje, ar negalvojate, jog praradote daugiau nei atradote?*

– Vilniaus universitete jau nedėsciau nuo 1992 metų, tada dirbau Lietuvių kalbos institute, kuriame ir dabar padirbu vasaromis. Buvo kūrybinių praradimų grėsmė, bet stengiausi tęsti savo pradėtus darbus ir Amerikoje. Pradžioje rengiau spaudai Simono Daukanto žodyno rankraštį – 1850–1856 metų, 3-ų tomų, kurį išleidau 1993, 1995 ir 1996 metais. Sėdau rašyti plačią monografiją „Žemaičių bendrinės kalbos idėjos“ apie XIX amžiaus pirmo trečdalyje žemaičių požiūrį į savo kalbą, kurią išleidau 1998-aisiais. XX amžiuje dar buvo sunkiau prieiti prie reikiamų šaltinių, nebuvo skenuotų pdf knygų, nebuvo epaveldas.lt portalo. Todėl XIX amžiaus šaltinius daugiausia tekdavo kopijuoti kseroksu, ant popieriaus. O ir tokiu būdu darytis kopijas bibliotekose ne visada būdavo lengva. Pavyzdžiui, profesorius Zigmo Zinkevičiaus duktė Laima Šinkūnienė man labai padėjo kseroksuoti kai kurias knygas pas save darbe – ji dirbo Coca Colos kompanijos biure Vilniuje ir pasinaudojo geromis galimybėmis kopijuoti. Taigi su nemaža kolegų pagalba vis tiek dirbau lituanistikos tyrimo darbus.

Antra vertus, atvykęs į Ameriką atradau ir kitokių horizontų – susidomėjau Uptono Sinclairio romano „Džiunglės“ lietuviškais aspektais, išleidau monografiją apie tai dar 2006-aisiais. Man labai sekasi, nes gyvenu Čikagoje, kur vyko tos knygos veiksmas, galėjau dažnai nuvažiuoti į tas vietas, lyginti su archyviniais tyrimais. Pavyko nustatyti ir vietą, kur pirmajame romano veiksmo

aprašytos lietuvių vestuvės vyko iš tiesų: tai Kušleikos saliuonas, buvęs adresu 4558 Pietų Paulinos gatvėje, 46-osios ir Paulinos gatvių sankryžoje. Atvykimas į JAV leido pasižiūrėti į save, savo kūrybą, apskritai į Lietuvą labiau iš šalies ir daug ką suprasti kitaip.

– *Ar šis išvykimas į Ameriką pareikalavo dar kokių nors aukų, ne tik prarandant gimtąjį kraštą, nors ir laikinai?*

– Man, lituanistui, nutolimas nuo lituanistikos centrų buvo naudingas išmokstant kitaip dirbti. Kaip ir sakiau, kartais turėjau verstis per galvą, kad išlaikytiau savo tyrimus, pradėtus Lietuvoje, o kartais – tiesiog buvo daug įdomiau susirasti naujų tyrimo temų jau čia, Amerikoje. Šiaip stengiuosi įžiūrėti labiau teigiamas viso vyksmo puses, nei neigiamas. Kalbėčiau ne apie to pareikalavusias aukas, o atradimus. Buvimas įvairiose organizacijose, dalyvavimas tarptautinėse konferencijose, lingvistinėse ir ne tik, taip pat padėjo geriau save atrasti, rezultatyviau derinti savo tyrimus su naujausiomis lingvistikos kryptimis. Jau dirbdamas Ilinojuje su Lietuvos kolegomis ėmiausi iniciatyvos pradėti naują metinį rašomosios lietuvių kalbos istorijos mokslo žurnalą „Archivum Lithuanicum“, ir štai jau sėkmingai išleidome 15 tomą – pirmasis tomas išvydo dienos šviesą dar 1999-aisiais.

– *Daugelis lietuvių, žmones, kurie gyvena užsienyje, smerkia, nes laiko tai Lietuvos išdavyste. Ką apie tai galvojate?*

– Nežinau, ar daugelis... Norėjome atviros Lietuvos, atvirą dabar ir turime. Esu rašęs apie tai plačiau, apie tai, kad lietuviai nuolat emigruodavo, nuo devyniolikto amžiaus vidurio iki pat dabar. Išvykimo iš Lietuvos sumažėjimas buvęs gal tik sovietmečiu, jau pasibaigus trėmimams. Kitų horizontų ieškojimas būna susijęs ir su pralaimėjimais,

Nukelta į 13 psl. ⇨

Su UIC studentais ekskursijoje Čikagos skerdyklų teritorijoje 2012 09 23
Asmeninio albumo nuotr.

2002 metai. Prezidentūroje prezidentui Valdui Adamkui tuometinis Lietuvių kalbos instituto direktorius Giedrius Subačius įteikė paskutinįjį 20-ąjį Lietuvių kalbos žodyno tomą

Su Mama Eugenija. 1967 m. rugsėjo 1-oji. Pirmą kartą į pirmą klasę

Su Tėčiu Adomu Subačiumi apie 1963 m. Mateikos g. Kaunas

⇒ Atkelta iš 12 psl.

ir su laimėjimais. Sėkmės atvejais Lietuvos kultūra ir ekonomika bei politika laimi. Išvykę žmonės padeda garsinti Lietuvos vardą, padeda pasauliui geriau suprasti Lietuvą, dažniau ją prisiminti. Fiziškas buvimas nuolatos Lietuvoje nėra vienintelis būdas dalyvauti Lietuvos kultūroje. Nusišypsau, kai kas nors rimtu veidu per TV ima įtikinėti, kad va keliauti kaip turistams po pasaulį tai gerai ir naudinga, bet jei kas nors apsisotja kur nors už dabartinės Lietuvos perimetro – tai jau žalinga.

– *Ar bent kada nors, kažkokiose Jūsų vaikystės ar jaunystės svajonėse, gyvenimas užsienyje buvo ryškiai išreikštas?*

– Tarsi nelabai. Nors... man patikdavo įsivaizduoti didžiulius pasaulio miestus. Pavyzdžiui, dar sovietmečiu buvau gerokai išsistudijavęs Niujorko Manhatano žemėlapius, šiaip, iš smalsumo, ir kai su broliu 1997 metais pirmą kartą ten realiai nuvažiuojome, tai broliui tapau visai pusėtinu gidu... na, bent jis taip sakė (*juokiasi*) – kur eiti, ko ieškoti – ar *Bruklin'o* tilto, ar 5-os aveniu, ar *Madison Square Gardens*. Nekalbu jau apie *Empire State Building* ir *World Trade Center* – dvynius. Apskritai, vaikystėje esu net po kelis kartus sapnavęs didžiulius pasaulio miestus – Niujorką, Paryžių arba Londoną, kad sapne kažkaip pavyksta ten nukakti, bet niekaip nepavyksta nusikasti iki miesto centro ir pamatyti visų svarbių tos vietos objektų. Po to pabusdavau it musę kandęs. O dabar galiu sakyti, kad bent dalis vaikystės svajonių išsipildė: Niujorką ir Paryžių jau išvaikščiojau, o Londone aplankau tik oro uos-

tu, bet centro niekada taip ir nepasiekiu – visai kaip jaunystės sapnuose (*juokiasi*).

– *Beje, kokia buvo Jūsų vaikystė, kur mokėtės ir kokioje šeimoje augote?*

– Augau puikioje šeimoje su vyresniu broliu Jauniumi, tėvu Adomu ir mama Eugenija. Iki 11 metų gyvenome Kaune, Mateikos gatvės 41-mame name. To paties Mateikos, kuris Žalgirio mūšį nutapė, vardo gatvėje. Man vėliau vis rūpėdavo pasiprašyti į vidų to namelio, kuriame augau, bet vis nedrįsdavau, nes ten dabar nepažįstami žmonės gyvena. Bet šiemet žmona Neringa sako, užeinam. Pasiprašiau su sūnumi Kajumi ant rankų ir geri žmonės įleido mane, svetimą. Užmečiau akį į visus kambarius, visai tokie, kaip ir prieš 40 metų, kai ten augau: vienas 4, kitas 6, trečias – 9 kvadratinį metrų, tas paskutinis tai *Didžiuoju* buvo vadinamas. Tik vienos durys užmūrytos ir krosnys išgriautos. Kažkaip labai smagu pasidarė. Turbūt todėl, kad geroj šeimoj augau, meilės ir laimės turėjau į valias. Tėvai abu dirbo redaktorais „Šviesos“ leidykloje Kaune, leido vadovėlius mokykloms. Tokios net naudos būdavo, kad prieš rugsėjo pirmąją su Jauniumi visada gaudavome visą naują visų vadovėlių komplektą, po *blatu* (*kvatoja*).

– *Kada tvirtai žinojote, jog studijuosite lietuvių kalbą? Ir kodėl būtent lietuvių kalbą, o ne matematiką?*

– Turbūt galutinai apsisprendžiau, ką noriu studijuoti, būdamas paskutinėje 11-oje klasėje. Man buvo įdomūs humanitariniai dalykai labiau nei matematika, nors mano fizikos mokytojas Asakavičius, kurio vardo dabar nebepamenu, nuolat piršo min-

tį, kad privalau tapti fiziku. Kaip sakiau, augau dviejų lituanistų šeimoje ir man patikdavo, kaip tėvas vakarais ir naktimis versdavo knygas, kaip mama redaguoti rankraščius parsinešdavo į namus. Kažkaip įsivaizdavau, kad galėčiau ir aš būti koks nors vertėjas ar redaktorius. Dar paraleliai svarsčiau apie anglų kalbos, istorijos studijas, bet vis tiek pasirinkau lituanistiką, o anglų kalba bei istorija liko mano gyvenimo artimos palydovės iki šiol.

– *Kas labiausiai liko įsimintina iš studijų metų?*

– Hm... Atsimenu tokį momentą, kai apsisprendžiau, kad norėčiau tapti kalbos tyrinėtoju. Apskritai, nuo pirmo kurso mes dar buvome visi ir literatai, ir kalbininkai, 100 studentų. Ir tik nuo antro kurso turėjome pasirinkti kalbą ar literatūrą. Trečiame kurse nuėjau rašyti kursinio darbo pas griežtumu ir moksliskumu garsėjantį profesorių Vinčą Urbutį. Ir ta mintis, kad mokslas yra įdomus dalykas, man susiformavo būtent per V. Urbutio seminarus, jo patarimus ir pastabas, pirmųjų mokslo tyrimų bandymus ir gerą tų tyrimų įvertinimą. Ir 1981 metų vasarą, kažkokioje pionierių stovykloje prie Vilniaus, Nemenčinės plente, kur kai kurie mūsų bendrakursiai atlikinėjo pedagoginę praktiką, apie tokį savo įsivaizdavimą, jog būtų įdomu dirbti mokslinį darbą, pasipasakojau savo draugui Virgiui Šatui. Ne tiek man įstrigo jo reakcija, kiek pats tos minties susiformulavimas garsiai, tai man pačiam tarsi tapo kokia vieša deklaracija. Tada visai nežinojau, ar būti mokslininku kaip nors galėtų pavykti, bet mokslo įdomumas jau buvo mane patraukęs.

– *Ar stojimas į doktorantūrą buvo kryptingas, ar tai nutiko spontaniškai?*

– Taip, labai norėjau į doktorantūrą, dar tada ją vadino *aspirantūra*. Kai baigiau universitetą, mane pasiliko Lietuvių kalbos katedroje, dirbau kalbos žurnalo „Mūsų kalba“ vyr. laborantu, vadovaujamas doc. Aldono Pupkio. O lituanistikos doktorantūroje nebuvo vietų, turėjau „laukti eilėje“. Ir nežinia, kiek dar būtų tekę laukti, jei ne prof. Zigmo Zinkevičiaus pagalba. Jis sugėbėjo perimti vieną doktorantūros vietą iš fizikų, nes jie nesu-

7 klausimai visiems

Giedrius Subačius – 54 m.

1. **Zodiako ženklas:** Jautis.

2. **Gimtasias miestas:** Kaunas.

3. **Įgyta profesija:** lietuvių kalbos ir literatūros dėstytojas.

4. **Šeima:** žmona Neringa, dukros Daukantė (22 m.) ir Ieva (16 m.), sūnus Kajus (4 m.).

5. **Namai:** bent tris vietas laiku savo namais: Čikagą, Oksfordą (OH) ir Vilnių.

6. **Automobilis:** „Toyota Camry“.

7. **Mėgstamiausi:**

knyga – turiu ne vieną: Levo Tolstojaus „Anna Karenina“, Umberto Eco „The Mysterious Flame of Queen Loana“, Alfred W. Crosby „The Columbian Exchange: Biological and Cultural Consequences of 1492“;

filmas ir aktorius – 1994 metų Robert Zemecki filmas „Forest Gump“, o mėgstamiausias aktorius – Robert De Niro;

muzikos grupė – kultinė grupė „Mašina vreneni“;

alkoholinis gėrimas – tokio neturiu, alkoholio nebegeiru nuo 2006 metų – tiesiog nemėgstu ir drįstu ne tik sau tai pasakyti;

parduotuvė – „Carsor Pirie Scott“;

maistas ar kokia nors virtuvė – italų ir latvių virtuvės.

Nemėgstamiausi:

paros metas – naktis;

žmonių bruožai ar poelgiai – melas, apgavystės, nepadorumas;

metų laikas – žiema;

darbas ar užsiėmimas – pjauti žolę;

maistas ar patiekalas – šaltibarščiai ir virtos mėsos kukuliai;

gyvenamoji vieta – net nežinau... Gal ten, kur labai šalta?

sportas – kad gal nėra tokio...

ŠTRICHAJ:

Miestas ar kaimas?

Miestas. Kaimas man yra senelių buvusi erdvė, mano šaknys. Mano tėvai susituokė mieste ir kaimas liko už mano patirties ribų – išskyrus keletą vasarų, praleistų pas senelius. Bet tai vadinčiau ne savo kaimu, o savo patirta vaikystės laisve. Neturiu ir niekada neturėjau sodo ar sodybos, bet kaimas manyje liko kaip istorinių tyrimų erdvė.

Juoda ar balta?

Balta. Jei būna juoda, reikia pasigrumti su savimi ir su aplinka, kad darytųsi balčiau ir švesiau.

Saldu ar kartu?

Saldu. Mėgstu šokoladą.

Menas ar sportas?

Jaunystėje buvo *SPORTAS* ir menas. Dabar yra *MENAS* ir sportas. Jaunystėje daug sportavau. 11-oje klasėje laimėjau savo amžiaus grupės moksleivių Lietuvos stalo teniso čempionato sidabro medalį (1977 m.). Dabar akcentai dėliojasi kitaip.

Draugystė ar meilė?

Kažkaip negaliu šių dalykų atskirti. Nėra meilės be draugystės, o gera draugystė veda į meilę. Labai geriems draugams jaučiu labai palankius žmogiškus jausmus, argi tai ne meilė?

Ežeras ar jūra?

Vandenynas. Kūryba yra vandenynas, kurį norisi perbristi, tačiau per visą gyvenimą pajėgi pavaikščioti tik pakrante...

Šeima ar karjera?

Kiek pajėgiu, stengiuosi šiuos dalykus suderinti. Jeigu šeimoje viskas einasi sklandžiai, tai ir karjeros (kūrybinius) darbus sekasi geriau nudirbti, o kai sekasi kūryba, tai ir šeimai daugiau savęs pajėgi atiduoti.

Dangus ar žemė?

Aišku – dangus, kai gyvenu trijose vietose (Čikaga, Oksfordas ir Vilnius – red. past.), tai buitį dažnai lieka tik ketvirtoje vietoje.

Šilta ar šalta?

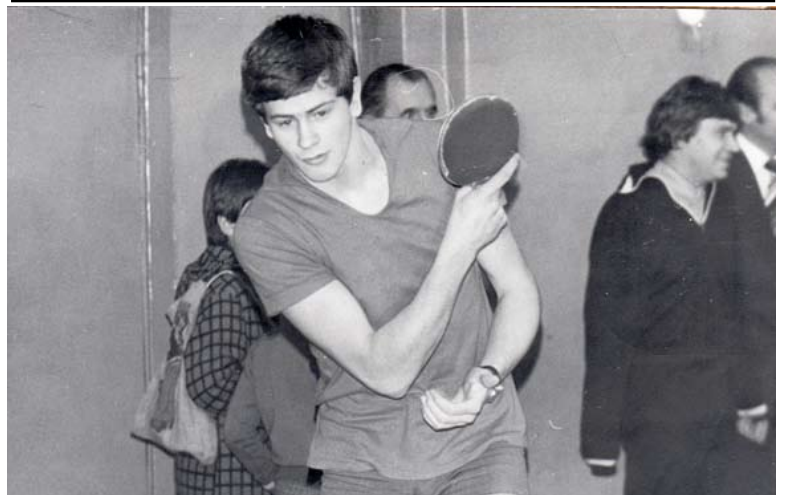
Šilta. Kitaip sakant, mano variklis yra optimizmas.

Vanduo ar vynas?

Vanduo ir kava. Vanduo – tai gyvybė, kava – tai kūryba. Kūryba irgi yra gyvybė. Vadinas, kūryba irgi vanduo, vanduo irgi kava. Viskas kartu ir ganėtinai susipynę.

Su stalo teniso treneriu Romu Stankevičiumi 2014 08 09 Kaune

„Jaunystėje daug sportavau. 11-oje klasėje laimėjau savo amžiaus grupės moksleivių Lietuvos stalo teniso čempionato sidabro medalį (1977 m.)“, – prisimena mokslininkas

Nukelta į 17 psl. ⇒

